

הרב יצחק ואלמדה

אוצרות דעת, נספי חיזוק ופיקי הדרכה מלוקטים מאוצר שיעוריו של הגה"ח רבי שמעון שפיצער שליט"א

הביני ואחיה

התבוננות וחיזוק במשעולי החיים

האם מותר להרבות בהשתדלות לפרנסה?

והאם ההצלחה תלויה במידת ההשתדלות? [כיצד משתדלין חלק 2]

יש וההשתדלות מזיקה

ומשחרב בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, ירד חושך לעולם ונתהפכו השולחנות על ידי שהתחילו לעשות מלאכתם קבע ותורתם עראי בחשבם שהפרנסה באה על ידי ההשתדלות, ועל ידי הפכו השולחנות ונעשה אצלם העולם הזה בבחינת "פתורא" והעולם הבא בבחינת "פתורתא"!

היזקר מאמיר

אמור מעתה: מה שאנו מרגישים בדורנו שהיזקר יאמיר עד שאין באפשרות כמעט לקנות בתים ודירות ושנתמעטו תלמידי חכמים, אינו סתם מחמת גזירת הבורא בדור עיקבתא דמשיחא, אלא הוא נובע מכך שבני הדור מרבים לבטוח בחכמתם ובהשתדלותם במקום לבטוח על הבורא יתברך שמו. והלא כן אמרו חז"ל: "זורות האחרונים עשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זה וזה לא נתקיימו בידן". ואכן בזמן שביט

במסכת ברכות ריש פרק כיצד מברכין: "בוא וראה מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זה וזה נתקיימו בידן, דורות האחרונים עשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זה וזה לא נתקיימו בידן".

והנה העולמות העולם הזה והעולם הבא שניהם מכונים בשם 'שולחן' כאומרם ז"ל "לאו כל אדם זוכה לשני שולחנות", ואמרו "אל תתאוה לשולחנם של מלכים ששולחנך גדול משולחנם". ומעתה זה הפירוש: בזמן שביט המקדש היה קיים, היה אור גדול בעולם וידעו בני ישראל שיש להם לעשות תורתם קבע ומלאכתם עראי, כי לא השתדלות הפרנסה תביא להם את פרנסתם אלא הביטחון בה', ונמצא שהעולם הזה היה אצלם בבחינת "פתורתא" שהוא שולחן קטן, העולם הבא היה אצלם בבחינת "פתורא" שהוא שולחן גדול.

הנה יש לפעמים שהאדם משתדל באיזה דבר ואינו רואה בו הצלחה, ואז כשהוא נזכר שהוא צריך להתפלל לה', כבר אינו מצליח להתפלל כראוי, וסיבת הדבר מפני שהוא עצב על מצבו מאחר שהשתדל רבות כל כך ואפס תקווה. על כך אמר הרה"ק רבי משה מקאברין זיע"א: "עצביהם" - הסיבה שהאדם שרוי בעצבות, "כסוף וזהב מעשה ידי אדם" - מפני שחשב שענייני הממונות באים על ידי מעשה בני אדם, ואז מה נעשה? "פה להם ולא ידברו" - הוא רוצה להתפלל ואינו יכול.

רק מי שאינו סבור שהכסף והזהב הם מעשה ידי אדם, הוא אדם שמח ומאושר. אפשר לראות אותו אחרי תפילת שחרית ואומר פרשת המן ומזמורי תהלים מתוך שמחה ודביקות הלב כשטליתו שמוטה לו מעל ראשו, וכשהוא פונה לאחור מכן לצאת לעסקיו לבו שמח ופניו זורחים מאושר. מרוב ביטחונו בה' אין הוא זקוק יותר לראות הצלחה בעסקיו יתכן ומיד, כי הוא יודע שהקב"ה מנהל אותו ומוליכו בדרך הטובה ביותר עבורו והוא בוחט בו שיישאהו על כנפי ההצלחה.

אך זה שסבור כי הכסף והזהב הם מעשה ידי אדם, מרבה מטבעו בעשיית השתדלות והוא חורש את הארץ לארצה ולרחבה כדי להשיג את חפצו, ואז כשאינו רואה הצלחה, הוא נופל בעצבות וביגון, וכשיבוא אז חברו ויאמר לו: 'שא תפילה לה', יתרגז עליו: 'התפלל אתה! מה לך כי אתה נטפל אלי?'

ומטעם זה חשוב מאוד להשריש דבר זה בתחילת היום, כי בתחילת היום עדיין כלי המעשה חלשים, ואז קל יותר להאיר את המוח ואת הלב על ידי תפילה לה' כדי שבבוא שעת הניסיון נזכור היטב שאין ההצלחה תלויה בהשתדלות אלא ברצון ה'.

התחפנו השולחנות

וראה זה מה שכתוב בספר הקדוש 'גועם מגדים' (פרשת בהר): "רבותינו אמרו (סוכה לה, א) 'הני תלת מילי אשתני שמיהו מכי חרב בית המקדש וכו' פתורתא פתורא, פתורא פתורתא, למאי נפקא מינה - למקח וממכר". ופירש רש"י ז"ל דשולחן קטן היו רגילין לקרות 'פתורתא' ועכשיו קורין אותו 'פתורא', ו'פתורא' לגדול ועכשיו קורין לו 'פתורתא'.

והנראה כי פנימיות דברים בגו, דהנה אמרו רז"ל

האם מותר לעשות השתדלות?

באגרת שכתב הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב הי"ד זיע"א לאחד שהתלונן בפניו על שאין לו פרנסה, הרבה לו בדברי תוכחה, וזה לשונו: "מכתבך קבלתי ויותר ממה שכתבת קריתי מבין שורותיך, וראיתי כי דלפה נפשך מתוגה והנך מלא דאגות על העתיד מהיכן ירק זה ח, ולמותר להבינך עד כמה ירדו דבריך אלה אלי לחדרי בטני דכתיבין ודקריין, כי זאת בין תבין ותרגיש מעצמך.

אמנם לא אעצור כוח לעבור על דבריך בשתיקה ואוכיחך בתוכחת מגולה מאהבה מוסתרת שלא יבהלך רעיונך כלל רק תשים בטחונך בד' יתברך הזן ומפרנס לכל ומכין מזון לכל ברייתו אשר ברא. הגם כי ניתן עול ברזל על האדם להביא טרף לביתו, ככתוב וברכתך בכל אשר תעשה, אבל זאת אומרת רק לענין עשייה והשתדלות, ולא להיאנח ולדאוג שהוא ללא יועיל. ואם ידאג אדם כל היום וכל הלילה לא יברא אפילו פרוסה קטנה. אדרבא הוא מבלבל את מחשבתו ומטמטם את לבו מבלי ידע אנה לפנות ומה לעשות.

ואלמלי לא ניתן רשות ממעל לעסוק במסחר או במלאכה, הלא היה חטא ועוון פלילי להרהר אחר מידותיו של הקב"ה ולחשוב מחשבת פיגול על המחיה ועל הכלכלה, כי אם לישא עין לשמים ולא להושיט אצבע למים קרים. אך כאשר עלה ברצונו הפשוט לשום עול הפרנסה על האדם, צריכין משרתיו עושי רצונו לעסוק במסחר וקנין בחריצות, והרי הוא ככל עבודת הקודש עליהם, וצריך האדם לעשותה בזריזות ובלב שלם להשלים רצון קונו. אבל הדאגה והיגון מי התייר לך?

עבודה גדולה היא לעקור את מהלך המחשבה שגדלנו עליו ושכל בני העולם גדלים עליו שכאילו ההשתדלות מביאה את הפרנסה, ולהשריש בלב מהלך מחשבה אחר, והוא שכל ההשתדלות שעשינו מאז ועד היום לא הביאה לנו מאומה. זמן רב לוקח לאדם עד שמהלך המחשבה משתנה אצלו, אבל כשהוא משתנה, אזי נפתח לו צינור חדש של שפע ואשרי חלקו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא!

המקדש היה קיים, כאשר עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זה וזה נתקיים בידם, כידוע שהיו יושבים אז איש תחת גפנו ותחת תאנתו בלי שום דאגה ויגון.

הארית בית המקדש בזמן הזה

ולמדנו מדברי בעל נועם מגדים שהשפע הגדול שירד לעולם בזמן שבית המקדש היה קיים לא היה רק בגלל הקדושה ששרתה אז בארץ, אלא מפני שהיה אז אור גדול בעולם וידעו בני ישראל שיש להם לבטוח בבואר יתברך ולא בחכמתם ובהשתדלותם, וכשהיו לבם במוחם דבוקים בבואר ממילא ירד שפע גדול לעולם.

ונמצא לפי זה שאף בימינו כל המדבק מוחו ולבו בבואר ומשנן לעצמו השכם והערב שאין הצלחתו תלויה בהשתדלותו ובחכמתו, הרי הוא מביא בכך את הארית בית המקדש לעולם. ומסיבה זו אמרו חז"ל (איכה רבא א, לז) "קשה סילוקן של צדיקים יותר משריפת בית אלוקינו", כי הצדיק בהיותו בעולם ומחשב בכל עת כי כל ההצלחה תלויה ברצון ה', ממשיך בזה את הארית בית המקדש לזה העולם ונחשב כאילו בית המקדש בנוי, וכשנסתלק מן העולם הרי זה כאילו נשרף בית המקדש. יוכל האדם להגיע למדרגה שבה יכפור לגמרי במהלכי העולם הזה, עד שמרוב ביטחונו שאין לחמו תלוי בהשתדלותו, גם אם ירעב ללחם ויהיה מונח על שולחנו מיליון דולר, לא יושיט את ידו ליטול אותו. מדרגה גבוהה היא מאוד אך הצדיקים עבדו כל ימי חייהם כדי להגיע אליה.

למען אנחנו

ומה שעשה הקב"ה כך שייראה כאילו ההצלחה באה על ידי ההשתדלות וכאילו אלו שמשתדלים הרבה הם אלו שרואים הצלחה במעשי ידיהם, מבואר בספרים שהוא כדי לנסות את האדם וכדי שיוכל הוא בעצמו לגלות את האור מתוך החושך, והרי לא דבר קל הוא שלא להתפעל כלל מהחושך הגדול השורר בעולם אלא לחפש את האור וללכת אחריו. ואכן אלו שמוצאים את האור אפילו בדורנו אנו, כופרים בחושך וצוחקים על כל אלו שהולכים כסומים באפילה אחר חכמתם והשתדלותם.

יביני ההשתדלות גורם ההיפך

במשנה מסכת קידושין (פ"ד מ"ד) איתא: רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות? והן מתפרנסין שלא בצער! והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, אינו דין שאתפרנס שלא בצער? אלא שהרעותי מעשי וקפחתי את פרנסתי. פירש הרה"ק רבי יחיאל מיכל המגיד מזלוטשוב זיע"א: 'כפי שהפרנסה רודפת אחר החיה והעוף, כן היא רודפת אחר האדם, ומה הסיבה שאין הפרנסה מצויה ביד? מפני שהרעותי על-ידי מעשי, על-ידי שהרבותי במעשים ובהשתדלות'. והיינו כפי שנתבאר לעיל, שריבוי ההשתדלות הוא סימן לביטחון בהשתדלות, כי אין האדם מרבה בהשתדלות אלא מפני שהוא מאמין בו.

ונסיים באמרת קדשו של המגיד הק' ממעזריטש זיע"א: וימלוך ימות - הממליך את חכמתו או השתדלותו או ממונו עליו, סופם שימותו ויתבטלו מאליהם, ומכלל זה אתה שומע שאם ימליך את בורא עלי, ייגון ממקור החיים ויהיה כל טוב אדוניו בידו!

(מתוך שיעורי חובות הלבבות שיעור י"ג (חלק 2). לשמיעת השיעור המלא, חייגו לקו השיעורים (בא"י), לחצו בכניסתכם למערכת 2 - שיעורי חובות הלבבות) ובחרו שיעור 13. שמעו וביטחו!

לבקר חולה עם אברהם אבינו. כיצד?

בספר "אמרי הרים" (ליקוטים מהחידושי הרים זיע"א) נדפס בשם החידושי הרים' בזה הלשון: "כשהאדם עושה גמילות חסדים כראוי, מתחבר עמו אברהם אבינו".

והיינו משום שאברהם אבינו היה מרכבה לשכינה במידת החסד, שהרי שכל ימיו עסק במידה זו במסירות נפש, וכפי שרואים בתחילת הפרשה, פרשת וירא, וירץ לקראתם, הוא יצא מכליו כדי לקיים מצות הכנסת אורחים. הן הוא עצמו היה עכשיו במצב של חולה, אבל הוא הרגיש שבלי מצות הכנסת אורחים אין חיי חשובים חיים, ולכן ישב ליד הפתח וחיכה לאורחים. הקב"ה הוציא ממה מרתיקה כדי שלא ילכו אנשים ברחוב ויוכל לנוח, אך כל-כך הפריע לו שאינו יכול להכניס אורחים לאהלו, עד שהקב"ה הוצרך להביא לו מלאכים בדמות אנשים, כי יותר היה מזיק לבריאותו מה שאינו יכול להכניס אורחים מאשר טרחת גופו להכניס אורחים. אמר החידושי הרים': ידוע מה שהעיד מהר"ו ז"ל שפעם נכנס תלמיד אחד אל רבו האריז"ל ורבו קם לכבודו, וכשנשאל על כך, אמר שהוא קם לכבודו של רבי פינחס בן יאיר שהגיע יחד עמו, זאת משום שאותו תלמיד עשה מצוה שהיה רבי פינחס בן יאיר רגיל לעשותה, וכלל הוא שכאשר אחד עושה מצוה שאחד מהצדיקים הקדומים היה רגיל לעשותה, נעשה בו עיבור נשמה מאותו צדיק.

אבן טובה תלוייה בצווארו של אברהם

מבאר החידושי הרים' שממאי טעמא כל העושה גמילות חסדים כראוי, מתחבר עמו אברהם אבינו, כי אברהם אבינו הוא המרכבה למידת החסד, ונשמתו מתעברת בו. ולכן כשהאדם מבקר חולה, בא רפואה לחולה על-ידי הגמילות חסד של המבקר, כי נשמת אברהם אבינו מעוברת בו ועל-ידי שהחולה מסתכל בו הוא מטרפא, וכמו ששיני' (ב"ב טו, א): "רבי שמעון בן יוחי אומר: אבן טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מטרפא". ומסיים שם בלשונו: "ועל"פ מקצת רפואה כפי ערך כוונת המצוה של המבקר".

הגאון שנתרפא בעצת הצדיק

וכן מקובל יסוד זה ממעשה שהיה עם הרה"ק רבי משה מקאברין זיע"א, ויש לכך פתיחה מעניינת: יהודי אחד רצה להוציא את חידושי תורתו לאור עולם, לשם כך פנה לגדולי דורו בבקשה שיעניקו לו הסכמותיהם. כשהגיע אל הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, שאל אותו הגר"ח אם כבר יש לו הסכמות אחרות. הראה לו הסכמה אחרת. הגר"ח הסתכל על ההסכמה והתבטא בלשונו: "קאלט" (קו, כלומר, הלה כתב הסכמה קריאה). אמר לו המחבר: "אין ראייה ממה שהלה כתב לי הסכמה קריאה, שהרי הלה נמנה על המתנגדים וטבעו להתנהג בקרירות". שאל אותו הגר"ח: "ומה אני?" אמר לו המחבר: "איר זענט אן האלבער חסיד" (- הנפס חסיד). שאל אותו הגר"ח: "מנא לך הא?" השיב לו המחבר: "מהכתוב בפרשה 'והוא עומד עליהם'. התחייך הגר"ח ואמר: "מכיר הנך את המעשה, נו, ספר!".

פתח המחבר וסיפר: "כשהרב [הגר"ח מבריסק] היה ילד קטן, חלה ונפל למשכב והגיע ליד סכנת חיים ממש, ושהה אז בבית זקנו, חותנו של הבית הלוי, שהיה מחסידי קאברין. איסתייע מילתא ורבו הרה"ק מקאברין זיע"א הגיע אז לעיר והתאכסן בביתם. פנה בעל הבית אל רבו ואמר לו: "הן נכדי מרחף בין חיים למות, יברכהו הרבי וימשיך לו רפואה".

ביקש הרה"ק מקאברין שיכניסהו לחדרו, ואז אמר: "כשהאדם מקיים מצות גמילות חסדים, אברהם אבינו נמצא אתו, כי זוהי מצוותו, ופירש לשון הכתוב 'והוא עומד עליהם', עמד לא נאמר אלא עומד, ללמדך שכל אימת שהאדם עוסק במצות הכנסת אורחים, אברהם עומד שם, וכיון שהוא עומד שם, החולים יכולים לראותו וממילא הם מטרפאים, כי אבן טובה תלויה בצווארו, שכל הרואה אותה מיד מטרפא". אמר הרה"ק מקאברין לבעל הבית: "הן אני כאן אורח ואתה מקיים בי ברגע זה מצות הכנסת אורחים, ואם כן אברהם אבינו נכנס אתך, ועכשיו התינוק החולה רואה אותו, ובוודאי יתרפא". וכך הוה וכלל ישראל זכה לרב וגאון בישראל.

לזה התכוון מחבר הספר שהגר"ח נחשב לחצי חסיד משום שנתרפא בכוחו של אחד מצדיקי החסידות.

מעשה בן ימינו

לפני כמה שנים נשמע מעשה כעין זה מאחד ממשתתפי השיעור. הוא סיפר שהיה לו ילד חולה בתוך ביתו, ילד שחומו טיפס לגבהים במשך כמה ימים ולא ירד, וכשהתקרבה השבת היה שרוי בספק גדול אם יוכל לאכול את סעודת השבת עם בני ביתו או שיצטרך לנסוע עם בנו החולה לבית החולים. למעשה, כשהגיע ליל שבת והתפלל בבית הכנסת, ניגש אליו אחד ושאלו אם יוכל להכניס שני בחורים תושבי חו"ל לביתו לסעוד אצלו את סעודת השבת.

הוא הרגיש שהחבל עומד להיקרע שהרי כבר הזמין כמה וכמה אורחים והיכן יוכל לדחוף עוד שנים, אבל הוא החליט להתאמץ בשביל מצות הכנסת אורחים מעבר ליכולתו, ואכן בחזרתו מן הפתיחה לקח עמו גם שני בחורים אלו לסעוד על שולחנו. סיפר היהודי: באותו ליל שבת בני החולה נשכב לישון במיטתו, וכשקם בבוקר, קם כאחד האדם. לא חולי ולא מחלה. בטוח הנני שזה היה בזכות התאמצות בקיום מצות הכנסת אורחים...

אכן לדברי החידושי הרים' זהו הכח הרפואי שטמון בביקור חולים, וכפי שנתבאר שכאשר האדם מבקר את החולה, הוא עוסק במצות גמילות חסד, ומכניס עמו את אברהם אבינו, וכשהחולה מסתכל עליו, הוא מטרפא והנה ידעת דבר זה מועילה לנו לקיים מצוה זו כראוי וכנכון, כי כך הוסיף החידושי הרים' שמידת הרפואה תלויה בערך הכוונה בקיום המצוה. הן יתכן שיבקר האדם את החולה וכוונתו לא תהיה רצויה, וכגון שיעשה זאת בפנים חמוצות, וכפי שאמר חז"ל במסכת קידושין שיש מי שמכבד את אביו ואת אמו בפנים חמוצות, ואף כאן יתכן שייחפז האדם לדרכו ויחליט לחטוף מצות ביקור חולים טרם צאתו, ואז יהיו פניו חמוצות בעת ביקורו, ולא יועיל מאומה לחולה, וכמו כן יתכן שיעשה את ביקורו בשביל תועלתו האישית. ועל זה דיבר החידושי הרים' ואמר שהכל תלוי בערך הכוונה, כי הכוח הרפואי נמצא במצוה, וככל שהמצוה רצויה יותר, כך הכוח הרפואי חזק יותר בתוך שאר חולי ישראל!

הרבותונות

"כשבא אלי יהודי לפעול עבורו ישועה, אין אני ממשוך לו ישועה, אלא אני מחדיר אמונה בלבו עד שהוא ממשוך לעצמו ישועה על ידי אמונתו בלבד!" (הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זיע"א)

לכולם יש...

מה עונים לילדים ולעצמינו לטענה הנצחית 'לכולם יש... ולכן גם לנו...?'

אחרי ההקדמה בשבוע שעבר (גליון נח) הבינונו בינה עד כמה עפ"י ההשקפה היהודית גנאי הוא לפזר את ממונינו לבלי הכר וחשבון. נבוא בשבוע זה לדון בשורשי הדברים, ובתפקידנו למעשה לעת כזאת בשטח זה.

בעוונותינו הרבים שחיים בלי חשבון וכל מה שרואים אצל אחרים מוכרח להיות גם אצלם, ועל ידי זה נכנסים לחובות בלי חשבון עד שבסוף נתקעים באלפי חובות ונאלצים למכור את ביתם או לנסוע לחו"ל וכו' ויש מהם שסופם רע ומר כידוע ר"ל, וכל זה בא על ידי שלא כלכלו את ביתם במשפט ההוצאה על פי ההכנסה ולא יותר, ובדרך כלל זה נגרם על ידי הנשים שדעתן קלה וכל מה שרואים אצל אחרים רוצים, והבעל אינו יכול לעמוד בלחץ וכו' והכל בא מקנאה, ואשרי מי שמכלכל דבריו במשפט ואינו מתפתה מפיתוי הנשים ואינו מוציא רק כפי היכולת ואינו הולך אחר ה'מודה' הארורה שזה בא מגוים ויושבי קרנות, ובעוונותינו הרבים הרבה משלנו גם כן נתפסים בזה. ואשרי מי שענינו בראשו!"

ברח מן החובות!

ועוד מביא שם דברים מבהילים בשם מרן ה'חזון איש' זצ"ל, וזה לשונו: "ויש לברוח מחובות כבורח מן האש, כמו שכתב מרן ב'קובץ אגרות' (ח"א סי' כ'): ליהרר מאוד שלא ללוות כסף משום אדם. ושם (ח"ב סי' י"א): לפלא בעיני שהנג מחזיק במידת הפזיזות כל כך, שבשביל יום אחד כבר הוכרחת לבטל ולפרוץ בגדר לשלוח יד בהלוואות המשחית את אצילות הנפש וגורם בושה לעצמך ולאחרים, מוטב לנהוג בדרכה של תורה יום או יומיים ולקיים כל המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה כו".

מי מקבל קמחא דפסחא?

יכולים אנו למצוא דוגמאות בלי סוף על פזיזותם של אנשים בדורנו אשר מוצאים מכספם בלי שום חשבון. דוגמא אחת היא מה שמתחשק להם לבני אדם לנסוע על קברות צדיקים באמצע השנה ובלי לחשוב פעמיים מוציאים כמה אלפי דולר עבור מימוש רצונם. זכורני לפני כמה שנים אצל האדמו"ר מוויזניץ-מאנסי זיע"א שיצאה הודעה מביתו שכל מי שנוסע לליזענסק אינו יכול לקבל מקופת הקמחא דפסחא. הרי יש לו די והותר...

ומה נדבר על חדשי הקיץ, אז מבזבזים בני אדם כספים לרוב רק כדי להתהלך בארץ והם עצמם אינם יודעים איך יכסו את חובותיהם שהם לוקחים על עצמם.

שלא מידות בקנאה

נחזור לקנאה. כשהאדם מקנא במה שרואה אצל אחרים, יש לו שלושה אופנים להתמודד עם קנאתו: האופן הראשון הוא להשריש בלבו האמונה שהקב"ה נתן לו כל צרכו, ושם לא נתן לו כסף כדי לקנות דברים אלו שהוא רואה אצל אחרים, סימן הוא שאינו זקוק להם. האופן השני הוא לומר לעצמו רוצה אני אך איני יכול, אך אז יתהלך ממורמר ומדוכדך.

והאופן השלישי הוא לומר לעצמו רוצה אני ואני יכול להשיג גם כן. למה לי להתמרמר? אלך לקנות לעצמי גם כן והכל על מקומו יבוא בשלום.

מודיעה לנו התורה הקדושה שאם נבחר באופן השלישי, נבוא לידי חולי באותה מידה ממש שנבוא לידי חולי כאשר נבחר באופן השני. הבחור באופן השלישי משליך את עצמו לבור שיהיה לו קשה מאוד לצאת ממנו. בדרך כלל יצטרך לקחת הלוואות מן הגורן ומן היקב כדי לקנות את מה שחמדו עיניו, וכשישאלו אותו איך יפרע אותן, יאמר בלחש כמה מאמרי חז"ל שלא במקומם, בגלותו פנים בתורה שלא כהלכה ויעלה על דרך המוליכה לשאול תחתיה רח"ל.

ליהי ידוע שאפילו אם אשתו ובני ביתו של אדם צועקים יומם ולילה: למה לנו להיות שונים מאחרים? כולם נוסעים לנופש, למה אנחנו לא? אסור לו להתפתות מהם. ואע"פ שאמר חז"ל שלאשתו ובניו צריך האדם לתת יותר מהכנסותיו, היינו רק כדי כבודם העצמי שלא יתבזו בעיני הבריות, כי על זה אמרו שהוא צריך להתאמץ יותר מכפי יכולתו, אבל בוודאי אין המדובר על מותרות שכל הרצון להשיגם נובע מקנאה. איך מותר לו לאדם לבזבז כמה אלפי דולר בכמה שעות ולאחר מכן להתהלך חודש ימים ולשאל מאין יבוא עזרי?

למעשה!

הן ודאי שהאדם מחויב להניח את דעתם של אשתו ובני ביתו, אבל למה יניח את דעתו בכניעתו להם, הלא יתן בזה רשות לקנאה המשתחת להשתלט על חייו וחיי בני ביתו. כמו כן יש להיזהר לא לענות להם ולומר "אין לי כסף", כי אף זה אינו התשובה הנכונה ואף זה יוביל למקום בלתי טוב, שהרי יגרום לנפשות בני ביתו להתמרמר...

על האדם לענות לעצמו ולבני ביתו את התשובה הנכונה והאמיתית בלבד, והיא: 'אין אנו זקוקים לכל אלה, אין הם שלנו. הקב"ה מספק לנו את כל צרכנו ואין חסר לנו מאומה. לא מפני שאין לנו את היכולת איננו קונים את אלה, אלא מפני שאין אנו זקוקים להם. אפילו אם הייתה היכולת נתונה בידינו לקנותם, לא היינו קונים אותם, כי טוב הוא לנפשנו ולנשמתנו לכלכל את דברינו במשפט ולהרגיל את עצמנו לחיות בפרישות, הן מפני שכך נהיה אנשים יותר טובים והן מפני שכך לא נתפתה ליפול בחובות ולא נבוא לידי גזל וחמס. ההליכה בדרך זו תנעים לנו את חיינו ועל ידה נשיג עונג רב ונזכה הן לעולם הזה והן לעולם הבא.'

ואפילו אם הילדים בוכים ואינם מרפים, צריך לטפסף בהם את התשובה הנכונה יום אחרי יום, עד שהיא תקנה שביטה בלבם.

כך חי יהודי אמיתי, כך חי חכם אמיתי. איזהו חכם הרואה את הנולד.

אם תשובה זו תשרש בנפשנו היטב, כשנבוא לאחור מכן לדון בפרטי הדברים מה מותר ומה אסור, תהיה הסתכלותנו ממקום בריא ונכון ולא יהיו טכניים בלבד.

ובכך נעשה את רצון בוראינו בשטח הכלכלי בלבב שלם!

והנה ברצוננו לעקור את ההרגל הישן שלנו לקנות מכל הבא ליד בלי חשבון, עלינו להכיר תחילה מה גורם לו לאדם לחיות כך ולא להסתפק במה שיש לו. והנה מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל בספרו "אורחות יושר" (קנאה - כה) מביא ביאור נחמד ממרנא ה'חתם סופר' זיע"א שיוכל לנו להיות לעיניים בדבר זה, וזה לשונו: "אמרו בשם ה'חתם סופר', מה שכתוב (קהלת ה, יא) "מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל, וְהַשֶּׁבַע לעשיר איננו מניח לו לישון" [- הפירוש הפשוט הוא שבעוד העני חי את חייו בנעימים מפני שהוא מסתפק במועט, העשיר אינו מצליח אפילו לישון מחמת שבעו, אך ה'חתם סופר' מפרש: הכוונה שבאמת היתה צריכה להיות מתוקה שנת העובד, אם מעט ואם הרבה יאכל, רק השבע לעשיר, רוצה לומר מה שיש לעשיר שבע, זה אינו מניח לו לעני לישון, וזה מה שאיכפת לו..."]

הנה כי כן, הקנאה היא זו שאוכלת כל חלקה טובה וממיטה אסונות על משפחות רבות מישראל. בתחילה יסתכלו האנשים אנה ואנה לראות מה יש לשכניהם וידידיהם, ובסוף יאמר כל אחד לעצמו: הן לכולם יש בית כזה, לכולם יש רכב כזה, לכולם יש טלפון כזה, וכי אני צריך להיות המסכן של העיר? וכך בא כל אחד ומוסיף שמן למדורה, ויוצא ממנה העגל הזה, כאשר סטנדרט החיים עולה מיום ליום ואין איש מרשה לעצמו לסגת לאחור.

הקנאה גורמת לחורבן בלכ"י

לא לחינם אמרו חז"ל שהקנאה מוציאה את האדם מן העולם, ופירשו המפרשים שהיא מוציאה אותו הן מן העוה"ז והן מן העוה"ב, אלא מפני שהקנאה גורמת לו לאדם לאבד צלם אנוש ולבוא רח"ל לעבירות חמורות ביותר כפי שנתבאר.

רגילים אנו לחשוב שהקנאה המוציאה את האדם מן העולם מתארת רק אדם שמתהלך ממורמר ועיניו יוצאות לו מחוריהן בראותו את חבירו מקבל משרה מכובדת והוא נותר לשבת מאחור, או בראותו את חבירו מצליח בפרנסתו או בהקמת דורות ישרים ומבורכים וכן הלאה. אך שלמה המלך ע"ה לימדנו שיכול האדם להתהלך שמח וטוב לב, ואעפ"כ יסבול ממחלת הקנאה אשר תוציא אותו מן העולם. והיינו כפי שנתבאר, כי אם האדם הולך וקונה דברים שאינו זקוק להם רק מפני שראה אותם אצל אחרים, הדבר ברור שהוא סובל מקנאה בדיק כמו הראשון, אלא שתחת אשר יתהלך אבל וחפוי ראש בראותו שאין לו מה שיש לאחרים, הוא הולך וקונה לעצמו את כל מה שהוא רואה אצל האחרים.

אזהרתו של מרן הגר"ח קנייבסקי

ראה זה נוסח אזהרתו של מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל בספרו (שם): "ויש הרבה אנשים בדורנו

אורחות חיים וחסד

במשנתו של הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א

(נלב"ע כ"ב מרחשוון תרפ"ז)

מעשה

פעם בעת למד הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א עם בנו הגה"ק רבי מרדכי מבולגריי זיע"א, אמר לו: "חלום חלמתי והנה אני עומד בבית המקדש ומכבדים אותו בהפשט הקרבן. חשבתי לעצמי, הלא זר אנכי ואיך אוכל לגשת אל העבודה, אך מיד נזכרתי שהפשט כשר בזר - "א שיינ פנים וואלט איך געהאט ווען איך זאל נישט לערנען קדשים [- איזה פנים היו לי אילו לא הייתי לומד סדר קדשים].

הבנה למעשה

אמר על כך חתנו הגה"ק רבי פינחס מאוסטיילא זיע"א: "נו, וכי חידוש היה בחלומי זה? כשלומדים כל היום קדשים וחושבים כל היום על קדשים, בוודאי חולמים בלילה על קדשים!"

מעשה

אחד תינה פעם את צרתו בפניו באמרו לו שבליה בשכבו על מיטתו הוא מתגלגל מצד לצד ואינו מצליח להרדם.

הבנה למעשה

ענה לו הרה"ק: "צרת נשים היא צרה זו, שכן אתה, הרי יש בידך להוציא גמרא מן הארון ולהתיישב ללמוד בניעמות!"
פעם אף דיבר עם בחור אחד בענין החזרה על הלימוד ואמר: "לא אכפת ליה לסטרא אחרא שילמדו וילמדו, העיקר שלא לחזור על הלימוד."

מעשה

הקשה הרה"ק מוהרי"ד זיע"א על מה שלמדו חז"ל כוח התפילה מתפילתו של אברהם אבינו להציל את סדום, והלא שם לכאורה לא נתקבלה תפילתו, כמבואר שם בפסוקים שביקש להציל את סדום באמרו אולי יש שם חמישים צדיקים, אולי יש שם ארבעים, וכך פחת והלך עד עשרה, וכשראה שאין שם עשרה צדיקים, שב לו למקומו מבלי שתועיל תפילתו מאומה. א"כ היאך אפשר ללמוד משם כוח התפילה?

הבנה למעשה

תירץ אותו צדיק: אדרבא ואדרבא, מכאן אנו לומדים את כוח התפילה, כי הגם שבשעת מעשה לא ראינו שהועילה תפילתו, הלא בזכות תפילתו ניצל לאחר מכן לוט אשר מתולדותיו יצא המלך המשיח ועל-ידו יבוא התיקון השלם לעולם, הרי שבתפילתו זו פעל לא רק להביא תיקון לסדום, אלא אף גם לכל העולם כולו.
אלא מאי? זהו היסוד בתפילה, על אחר לא לעולם יראה האדם שהיא מועילה, אבל למען האמת לא יתכן בעולם שלא תועיל.

מעשה

כשהיו פונים להרה"ק מבעלזא בענין מחלות אנושיות, היה שולח תמיד לפרופסור דגול בקראקא. לאחר שהרה"ק נסתלק מן העולם, היה אחד שבנו חלה באזניו וגמר אומר בנפשו: הן הרבי מפנה היה תמיד לפרופסור פלוגי, ועכשיו שהרבי אינו בין החיים, אלך לי לבדי אליו. הלך אל הרופא ולא העלה מזור. בלית ברירה פנה אל בן הרבי ממלא מקומו הרה"ק רבי אהרן וסיפר לו שהלך אל הרופא שהרבי היה שלח אליו תמיד ולא הועיל מאומה.

הבנה למעשה

שחק הצדיק: "מה זה קשור לרופא? כשאבי שלח אליו, זה עזר, עכשיו שלא שלח אליו, איך אתה רוצה שיעזור?" שלח אותו לרופא אחר ונתרפא.

מעשה

בפרשת והיה אם שמוע נאמר: "והיו לוטוטפות בין עיניכם ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם וגו' וכתבתם על מזוזות ביתך ובשערך". שאל הרה"ק מבעלזא: "איך מגיע 'ולמדתם אותם את בניכם' בין תפילין ומזוזה? ולכאורה תפילין ומזוזה מצוות שוות הן ולא היה צריך להפסיק ביניהן!"

הבנה למעשה

אלא התשובה היא שהתורה באה ללמדנו, שכמו בכתבת תפילין ומזוזה יודע הספר שאינו יכול לדלג על שום אות או תג, כך כשעוסק האדם בחינוך הבנים עליו לחנך אותם על כל אות וכל תג, מנהיגים והליכות, מבלי לדלג על שום דבר!"

מעשה

הרה"ק מבעלזא פעל רבות בקרב חסידיו שירבו בגמילות חסדים והכנסת אורחים. הגאון רבי שמאי קתה הכהן גראס שליט"א מספר ששמע מזקנו רבי משה נחום שאביו שהיה גר במונקאטש היה מכניס אורח גדול ובכל ליל שבת היו סומכים על שולחנו כשלושים אורחים.

פעם תבעה אותו אשתו לדין תורה אצל הרה"ק מבעלזא באמרה לו: "כשהוא יבוא לעולם האמת הוא יקבל שכרו משלם באשר הוא המכניס אורח הגדול ממונקאטש, ולמעשה אני זאת שעומדת כל היום ומבשלת, ומה תהא עלי?"

הבנה למעשה

נענה לה הרה"ק בלשונו: "איר זיינט א בטלנית [בטלנית את], הוא צריך לבקש חלק בשכרכם ולא להיפך..."

מעשה

הרה"ח רבי שמואל פארגעס ע"ה סיפר ששמע מהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א שבעיר למברג התקיימה פעם אסיפת רבנים ועסקנים כדי לייסד קופת צדקה ולחסוך מן העניים לכתת את רגליהם בין הבתים, והזמינו גם את אביו הרה"ק רבי ישכר דוב להשתתף באסיפה.

הבנה למעשה

כששמע רבי ישכר דוב על הרעיון, התנגד לו נחרצות, ושלושה נימוקים עמו:

הנימוק הראשון, כשהעניים דופקים על הדלתות לבקש צדקה, זה מועיל לחינוך הבנים והבנות, שרואים איך צריך לקבל את העני בסבר פנים יפות ולכבדו במאכל ובמשתה, ואסור לקחת זאת מהבנים והבנות. הנימוק השני, כשהעניים דופקים על הדלתות, מתעוררות רחמנותם של בעלי הבית ונותנים להם ביד נדיבה, ואם יפסיקו לדפוק על הדלתות, אע"פ שיתנו בעלי הבית לקופה של צדקה, לא יתנו אלא כפי מה שנדמה להם שיכולים ליתן ונמצא העניים מפסידים. והנימוק השלישי, הברכות שהעניים מברכים את בעלי הבית כשנותנים להם צדקה, שווים הוון רב ואי אפשר לוותר עליהן!

האמת שהדבר נוגע לדין כשמזדמן לנו עני בפתחנו, כי כשנתבונן בשלושת הנימוקים של הללו, נגיש ונשמח על ההזדמנות שנקלעה לידינו הן ליתן צדקה לעני ביד נדיבה, הן לחנך את הבנים והבנות, והן לזכות מברכת העני בעל לב נשבר.

והנה בימינו יש אמצעים חדשים ליתן צדקה לעניים בלחיצת כפתור בטלפון, ואם אמנם טובה גדולה היא לעניים, כי כך אפשר להגיע להרבה בני אדם שיתרמו ולהגדיל את הצדקות כפי שרואים במציאות, מכל מקום מוטל עלינו לזכור את שאר הנימוקים, וכשתבוא לפנינו הזדמנות כאשר העני יפשוט לנו את ידו, ניתן לו צדקה בשמחה גדולה כאמור!

ישמחו במלכותך שומרי שבת...

עת מתארכים לילות השבת קודש ראוי ונכון לצלם למלאות כליו בר ממבכרי החיים בתורה ועבודה ואור השבת החופף עליהם.

מבחר שיעורים בהירים ונפלאים ישפכו לפניכם אור על גודל סגולת השבת קודש וניצול זמנו

טלפון ישיר שע"י 'קול הלשון': 073295 1337

US - 718.686.830
UK - 033.3366.1511

קול הבינני

לקבלת תליון בקביעות וכן להצטרף והארות בכל עניני הגיליון ניתן לפנות למכון 'בינני' בכתובת: info@machonhavineini.com

לחצונית הנחשת שיעור, וכן לקבלת השיעור דבר יום ביומו, ניתן לפנות שירות למכון 'בינני' בדוא"ל: info@machonhavineini.com

500 גליונות

ידידינו הר"ר ישראל משה בוקשפן שליט"א

בן ידידנו הר"ר שלמה מיכאל שליט"א לרגל הולדת בתו למז"ט

יהי רצון שיזכו לגדלו לתורה ולחופה מתוך אמונה ובטחון!

800 גליונות

נתרמו ע"י ידידנו הר"ר שלמה לייב בוקשפן שליט"א

לרגל שמחת אירוסיו בנו החתן הבחור המופלג ה"ה מרדכי הי"ו עב"ג בת ידידנו הר"ר מאיר צבי עהרנרייך שליט"א

יהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן לה' ולתורתו מתוך אמונה ובטחון!

1000 גליונות

נתרמו ע"י ידידנו החפץ בעילום שמו הטוב, המסור בלב ובנפש למעננו

לכבוד ולזכר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א

בן הרה"ק רבי יהושע זיע"א נלב"ע כ"ב חשוון תרפ"ז